

ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק במדבר פרשת שלח
[א] שלח לך אנשים וגוי ראשי בני ישראל המה. ובמדרש רבה (פרשה זו ט"ז, ה') בני אדם גדולים היו אלא שעשו עצמן כסילים עליהם אמר משה כי דור תהפוכות המה בנים לא אמון במ שנתחרו מכל ישראל מפי הקדוש ברוך הוא ומפי משה שכן כתיב ויטיב וגוי מכאן שהיו צדיקים בפני ישראל ובפני משה וכו' שנמלך בהקב"ה על כל אחד ואחד ואמר לו ראויים הם ומנין וכו' על פי ה' ואחר כך לסוף ארבעים יום נהפכו וכו'. וצריך להבין שאנשים גדולים כאלו שהיו צדיקים בפני ישראל ובפני משה והקב"ה אמר שהם ראויים איך יוציאו דיבה ויאמרו שקר. ובזוה"ק (ח"ג קנ"ח א) אמרו אי ייעלון ישראל לארעא נתעבר אנן מלהוי רישין וימני משה רישין אחרנין וכו' אבל בארעא לא נזכי וכו'. וצריך להבין מנא ידעי שבארץ ישראל לא יהיו ראשים. גם איך יתכן שאנשים צדיקים כמותם ישקרו מפני נגיעה כזו שבארץ ישראל לא יהיו ראשים.

אך הענין שהננו רואים שאחר ארבעים שנה שהיו במדבר שאכלו מן ושתו מי באר כדי שיבלע דברי תורה בתוך מעיהם כמו שאמרו במדרש (תנחומא בשלח א') וכן הוא בזוה"ק (ח"ב ס"ב ב) וכדין מתברך במעווי וכו' ואסתכי בחכמה עילאה ועל דא אקרוון דור דעה וכו'. ועם כל זה כתיב (דברים ט', ה') לא בצדקתך וביושר לבבך אתה בא לרשת את ארצם כי ברשעת הגוים וגוי ולמען הקים את הדבר וגוי והנה המרגלים שידעו שהם ראשי בני ישראל וכשבאו לארץ ישראל והרגישו שבצדקתם אינם כדאי לרשת את הגוים ומזה דנו קל וחומר לשאר ישראל שבדאי אינם כדאי. ורשעת הגוים גם כן עדיין לא שלם עוון האמורי שלא נתמלא סאתם עדיין לכן לפי סברתם זו אמרו שאי אפשר לכנוס לארץ מיד. אבל זה היה החסרון שהיה חסר להם האמונה בשלימות. ועל זה נאמר (שם ל"ב, כ') בנים לא אמון במ וכתיב וינסו אותי זה עשר פעמים וזה היה נסיון עשירי ומספר עשר הם כנגד עשר מדות הקדושות והנסיון זה היה כנגד מדת כתר עליון דאיהו כתר מלכות מגיד מראשית אחרית והוא בחינת מהימנותא שלימתא כמו שמובא בזוה"ק (ח"ב פ"ח א) דהא תליא מהימנותא דלעילא בעתיקא קדישא ובזעיר אנפין ובחקלא דתפוחין והוא כל קו האמצעי כתר תפארת יסוד מלכות דגוף וברית כחד חשבינן (זוהר ח"ג רמ"ב ב).

ובאברהם כתיב (בראשית ט"ו, ו') והאמין בה' ויחשבה לו צדקה ופירש רש"י שזה שהאמין חשבה ה' יתברך לו לצדקה וכתרגום אונקלוס וחשבה ליה לזכו. והרמב"ן ז"ל הקשה מה זה זכות לנביא שהאמין במה שמע מפורש מה' יתברך. אך יתכן על פי מה שאמרו (מגילה ט"ז א) משולה ככוכבים וכו' כשהן עולין עולין עד לכוכבים וה' יתברך אמר אז לאברהם אבינו ע"ה וספור הכוכבים וגוי' כה יהיה זרעך. והיינו שיהיו אנשים גדולים במעלה ככוכבי השמים וזה ידע אברהם אבינו ע"ה שבעולם הזה יש בחירה ואיך יתכן הבטחה זו והלא הבחירה ביד האדם וכבר ידוע מה שכתב הרמב"ם ז"ל בזה

(הלכות תשובה פרק ה' הלכה ה') ומה שהשיג הראב"ד ז"ל וכדברי הרמב"ם מפורש בזוהר חדש ובהאר"י ז"ל שיש מקום שאין בחירה והיינו במדת עתיקא קדישא למעלה מתפיסת אדם ושכלנו והוא נעלם מכל רעיון. ועל זה נאמר והאמין בה' שיוכל להיות ידיעה שיהיו ככוכבי השמים אף על פי שיש בחירה והוא נקרא מהימנותא שלימתא דתליא בהני תלת כני"ל. ועל זה נאמר ויחשבה לו צדקה שאמונה זו חשבה לו לצדקה וכן נדרש (שמות רבה כ"ג, ה') תשורי מראש אמנה בשביל אמונה שהאמין אברהם להקב"ה וכו' ישראל לומר שירה וכו'. ונקרא זאת ראש אמנה היינו מהימנותא דלעילא כאמור.

וכן גם בישראל כתיב (שמות י"ד, ל"א) ויאמינו בה' ואיתא (שמות רבה כ"ב, ג') בזכות האמונה שרתה עליהם שכינה ואמרו שירה והיינו שהאמינו שאף שהיו אז בכלל הקטרוג הללו עובדי עבודה זרה והללו וכו' מכל מקום היה יכולת ביד הקדוש ברוך הוא להעלותם למדרגה שראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים מה שלא ראה יחזקאל כמו שמובא בזוה"ק (ח"ב מ"ח א) דקריעת ים סוף בעתיקא תליא. אבל להמרגלים היה חסר האמונה זו שלא הבינו איך אפשר שיכנסו לארץ ישראל מאחר שהרגישו בעצמם שאף הם אינם ראויים לרשת בצדקתם. רק יהושע וכלב עמדו בנסיון והאמינו בזה שבאמת כתיב (במדבר י', ל"ג) וארון ברית ה' נוסע לפניך דרך שלושת ימים לתור להם מנוחה שה' יתברך רצה על ידי כח התורה שהוא ארון ברית ה' לברר אותם בקדושת שלושת האבות שהם נגד שלוש קליפות הקנאה והתאוה והכבוד לתור להם מנוחה שיכנסו לארץ ישראל שנקרא גם כן מנוחה ושיתבררו בשלימות (וכמו שנתבאר לעיל פרשת בהעלותך). ועל זה אמרו יהושע וכלב אם חפץ בנו ה' קודשא בריך הוא לא בעי מינן אלא ליבא וכמו שמובא בזוה"ק (ח"ג ק"ס א) והיינו שה' יתברך יכול להכניס ללב כל הקדושות כדי לתור להם מנוחה כמו שהיה בקריעת ים סוף שראתה שפחה על הים וכו' אף שהיה קטרוג עליהם מקודם. והמרגלים שהיה חסר להם אמונה שלימה זו לכן כיון שהרגישו בעצמם שהם אינם ראויים לרשת בצדקתם אם שהם ראשים הבינו שמן הסתם ישראל בודאי אינם ראויים. ואם יכלו לכנוס והחסרון הוא רק מהם אז בודאי ימני משה רבינו ע"ה רישין אחרנין שלא יהיו ראשים לכן השיבו תשובה זו. ובאמת אחר שקלקלו אז אף אחר ארבעים שנה אמר להם משה לא בצדקתך וגוי' כי ברשעת הגוים וגוי' ולמען הקים וגוי' והיינו בזכות האבות וזכר להם אז כל הקלקולים ובתבערה ובמסה וגוי' ובשלוח וגוי' והיינו שלא תיקנו השלוש קליפות הנ"ל. ושבת הוא בת מתעטרא באבהו וזוכה אז הישראל לקדושת השלושה אבות שהם כנגד שלוש קליפות הנ"ל כדברינו כמה פעמים ויוכל לזכות למנוחה לתור להם מנוחה ואלמלא משמרין ישראל וכו' מיד נגאלין אך העולם נידון אחר רובו. ורק כל נפש בפרט כשהוא משמר שבת כהלכתו הוא בפרט נגאל מכל וכל:

דברים פרק א פסוק כג

וַיִּטֵּב בְּעֵינֵי הַדְּבָר וַאֲקוּחַ מִכֶּם שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי אַנְשִׁים אִישׁ אֶחָד לְשִׁבְט:

דברים פרק ט פסוק ה

לֹא בְצַדְקָתְךָ וּבְיִשְׁרָ לְבַבְךָ אֵתָּה בָּא לְרִשְׁתָּ אֶת־אֲרָצָם כִּי בְרַשְׁעֲתָּ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה יִקְוֶה אֶלְהֵיָד מוֹרִישָׁם מִפְּנֵי וְלִמְעַן הַקָּיִם אֶת־ הַדְּבָר אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְקוֹק לְאַבְרָהָם לְאֶבְרָהָם לְיִצְחָק וְלִיעֲקֹב:

דברים פרק לב פסוק כ

וַיֹּאמֶר אֶסְתַּיְרָה פְּנֵי מַהֶם אֲרָאָה מִה אַחֲרִיתָם כִּי דוֹר תִּהְיֶה לְהִמָּה בְּנֵי לֹא־אֲמֹן בָּם:

במדבר רבה – פרשת שלח פרשה טז

ה זשי"ה מקצה רגלים חמס שותה שולח דברים ביד כסיל וכי כסילים היו מרגלים והלא כבר נאמר שלח לך אנשים ובכ"מ שנאמר אנשים בני אדם צדיקים הם שכן הוא אומר (שמות יז) ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וכן הוא אומר (שמואל א יז) והאיש בימי שאול זקן בא באנשים (שמואל א א) ונתת לאמתך זרע אנשים, לאלו את קורא כסילים אלו לא נקראו כסילים אלא על שהוציאו דבה על הארץ שנא' (משלי י) ומוציא דבה הוא כסיל אעפ"כ בני אדם גדולים היו ועשו עצמן כסילים עליהם אמר משה (דברים לב) כי דור תהפוכות המה בנים לא אמן בם שנבחרו מכל ישראל מפי הקדוש ברוך הוא ומפי משה שכן כתיב (דברים א) וייטב בעיני הדבר ואקח מכם י"ב אנשים מכאן שהיו צדיקים בפני ישראל ובפני משה ואף משה לא רצה לשלחם מדעת עצמו עד שנמלך בהקב"ה על כל אחד ואחד פלוני משבט פלוני ואמר לו ראויים הם ומניין שאמר הקדוש ברוך הוא שהיו ראויים שנאמר (במדבר יג) וישלח אותם משה ממדבר פארן על פי ה' ואחר כך לסוף ארבעים יום נהפכו ועשו כל הצרה וגרמו לאותו דור שילקה באותה המכה שנאמר כי דור תהפוכות המה שנתבררו צדיקים ונתהפכו לכך נאמר שלח לך אנשים אלה שמות האנשים.

בראשית פרק טו

(ה) וַיֹּצֵא אֱתֹו הַחֹיֹצֶה וַיֹּאמֶר הַפְּטָנָה הַשְּׂמִימָה וְסִפְרֵה הַפְּזֹכְבִים אִם־תִּזְכָּר לְסִפְרֵה אֲתָם וַיֹּאמֶר לוֹ פֶּה יִהְיֶה זָרְעָךָ :
(ו) וְהָאֶמֶן בִּיקוֹק וַיִּחְשְׁבֶהָ לוֹ צְדָקָה :

תרגום אונקלוס

והימין במימרא דיי וחשבה ליה לזכו :

רש"י

(ו) והאמין בה' - לא שאל לו אות על זאת, אבל על ירושת הארץ שאל לו אות ואמר לו במה אדע: **ויחשבה לו צדקה** - הקדוש ברוך הוא חשבה לאברם לזכות ולצדקה על האמונה שהאמין בו. דבר אחר במה אדע, לא שאל לו אות אלא אמר לפניו הודיעני באיזה זכות יתקיימו בה, אמר לו הקדוש ברוך הוא בזכות הקרבנות :

רמב"ן לבראשית פרק טו

(ו) **והאמין בה' ויחשבה לו צדקה** - פירש רש"י הקדוש ברוך הוא חשב לו צדקה וזכות על האמונה שהאמין בו. ואיני מבין מה הזכות הזאת, למה לא יאמין באלהי אמן, והוא הנביא בעצמו, ולא איש אל ויכזב. ומי שהאמין לשחוט את בנו היחיד האהוב ושאר הנסיונות איך לא יאמין בבשורה טובה: והנכון בעיני כי יאמר שהאמין בה' וחשב כי בצדקו של הקדוש ברוך הוא יתן לו זרע על כל פנים, לא בצדקת אברם ובשכרו, אף על פי שאמר לו "שכרך הרבה מאד". ומעתה לא יירא פן יגרום החטא. ואף על פי שבנבואה הראשונה חשב שתהיה על תנאי כפי שכר מעשיו, עתה כיון שהבטיחו שלא יירא מן החטא ויתן לו זרע, האמין כי נכון הדבר מעם האלהים, אמת לא ישוב ממנה, כי צדקת ה' היא ואין לה הפסק, כענין שכתוב (ישעיה מה כג) בי נשבעתי (נאם ה') יצא מפי צדקה דבר ולא ישוב: או יאמר כי אברהם האמין שיהיה לו זרע יורש על כל פנים, והקב"ה עוד חשב לו ההבטחה הזו שהבטיחו צדקה, כי בצדקת ה' יעשה כן, כמו אלהים חשבה לטובה (להלן נ כ), וכן ותחשב לו לצדקה (תהלים קו לא) דפנחס, שחשב לו הבטחתו זו שבטח בשם במעשה ההוא לצדקה לדור ודור, כי לעולם ישמור לו האל בעבורה צדקתו וחסדו, כדרך לעולם אשמור לו חסדי (שם פט כט):

מסכת מגילה דף טז ע"א

אם מזרע היהודים מרדכי וגו', אמרו ליה: אי משאר שבטים קאתי - יכלת ליה, ואי משבט יהודה ובנימין ואפרים ומנשה - לא יכלת ליה. יהודה - דכתיב ידך בערף איביך, אינך - דכתיב בהו לפני אפרים ובנימין ומנשה עוררה את גבורתך. כי נפל תפול לפניו, דרש רבי יהודה בר אלעאי: שתי נפילות הללו למה? אמרו לו: אומה זו משולה לעפר ומשולה לכוכבים. כשהן יורדין - יורדין עד עפר, וכשהן עולין - עולין עד לכוכבים.

שמות פרק יד פסוק לא

וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה קְנֹקֶל בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת־יְקֹוֹק וַיֹּאמְרוּ וַיִּתְקַן וַיִּבְמַשֶּׁה עֲבָדָיו : פ

שמות רבה – פרשת בשלח פרשה כג סימן ה

ה ד"א אז ישיר משה, הה"ד (שיר השירים ד) אתי מלבנון כלה, א"ר לוי בנוהג שבעולם כלה מקשטין ומבשמין אותה ואח"כ מכניסין אותה לחופה, והקב"ה לא עשה כן אלא אמר לכנסת ישראל אתי מלבנון כלה מטיט ולבנים לקחתיך ועשיתיך כלה, למה שני פעמים אתי מלבנון אלא אמר הקדוש ברוך הוא אתי גליתם מבית המקדש שנקרא לבנון שנא' (ישעיה לז) אני עליתי מרום הרים ירכתי לבנון, ומנין שהלכה שכינה עם ישראל בגולה שנאמר (ישעיהו מג) למענכם שלחתי בבלה, ואומר (יחזקאל א) היה היה דבר ה' אל יחזקאל בן בוזי הכהן, וכן דניאל אומר (דניאל י) ואני הייתי על יד הנהר הגדול הוא חדקל, וכן משה אומר (ויקרא כו) ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם וגו', איני יכול להניחם כי אני ה' אלהיהם מפני קדושת שמי עשיתי, ועמי אתם חוזרים הה"ד (שיר השירים ד) אתי מלבנון כלה אתי מלבנון תבואי, מן המלכיות שנקראו לבנון שנאמר (יחזקאל לא) הנה אשור ארו בלבנון וכה"א (מיכה ב) עלה הפורץ לפנייהם ויעבר מלכם לפנייהם וה' בראשם, (שיר השירים ד) תשורי מראש אמנה א"ר יוסטא הר הוא ושמו אמנה עד אותו ההר א"י ממנו ולהלן ח"ל, א"ר אלעזר ב"ר יוסי כשיגיעו הגליות לשם יהיו אומרים שירה לכך נאמר תשורי מראש אמנה, ד"א תשורי מראש אמנה, עתידין ישראל לומר שירה לעתיד לבוא שנאמר (תהלים צח) שירה לה' שיר חדש כי נפלאות עשה ובאיזה זכות אומרים ישראל שירה בזכות אברהם שהאמין בהקב"ה שנאמר (בראשית טו) והאמין בה', היא האמונה שישאל נוחלין בה ועליו הכתוב אומר (חבקוק ב) וצדיק באמונתו יחיה הוי תשורי מראש אמנה, מראש שניר, בזכות יצחק, וחרמון, בזכות יעקב, ממעונות אריות, גלות בבל ומדי, מהררי נמרים, זו אדום, ד"א תשורי מראש אמנה, א"ר נחמיה לא זכו ישראל לומר שירה על הים אלא בזכות אמנה שנאמר ויאמן העם וכתוב ויאמינו בה', א"ר יצחק היו רואין כל אותן נסים שנעשו להם ולא היה להם להאמין, אלא א"ר שמעון בר אבא בשביל האמנה שהאמין אברהם להקב"ה שנאמר והאמין בה' ממנה זכו ישראל לומר שירה על הים שנאמר אז ישיר משה, הוי תשורי מראש אמנה.

במדבר פרק י' פסוק לג
 וַיִּסְעוּ מֵהַר יִקְוֹק דָּרָךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְאֶרְוֹן בְּרִית יִקְוֹק נִסְעַ לַפְּנִיָּהֶם דָּרָךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לְתוֹר לָהֶם מְנוּחָה :

ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק במדבר פרשת בהעלותך
 וספר ויהי בנסוע שהוא מחלק ספר במדבר לשנים והמה נגד בחינת משה ואהרן היינו עד ויהי בנסוע כנגד משה רבינו ע"ה מדת נצח שהיה סבור שהוא יכניסם לארץ ישראל. וכתוב וארון ברית ה' נוסע לפניו דרך שלושת ימים לתור להם מנוחה ואמרנו ששלושת ימים מוסב על השלוש מדות חסד גבורה תפארת מדות האבות הקדושים שהם נגד שלוש הקליפות קנאה תאוה וכבוד לתור להם מנוחה ארץ ישראל שנקרא מנוחה. והיה משה רבינו ע"ה סבור שאחר זה יהיה הוא המדה יום רביעי שהוא נצח ויכניס ישראל לארץ ישראל ויהיה הוא משיח כמו שמובא (זוהר ח"ג רמ"ו ב) עד כי יבוא שילה גימטריא משה. אך אחר כך כתיב ויסעו מהר ה' דרך שלושת ימים כתינוק הבורח מבית הספר ושוב נסתר האור ממתן תורה וידע משה שהוא לא יכנס לארץ ישראל והתחיל ספר ויהי העם כמתאוננים ומינוי הזקנים וגזירת מרגלים ויכניס יהושע את ישראל לארץ והוא כנגד מדת הוד דרגא דאהרן. וגם שם נאמר פקודי באי הארץ ארץ שכונתא בחינת מלכות תורה שבעל פה היינו חלק כל אחד בארץ ישראל בחינת תורה שבעל פה שלו. ויהושע הוא המחלק לכל אחד מהשבטים התורה שבעל פה ששייך לשורשו ועל זה כתב ספר יהושע שהוא ערכה של ארץ ישראל (נדרים כ"ב ב) היינו כל הדברי תורה ששייך לכל נפש.

Visit www.atid.org/shiur for audio recordings, Podcasts, or to sign-up to receive sources in advance.
 Visit www.WebYeshiva.org to sign up for Rabbi Brovender's fully interactive, online Yeshiva.